

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

STUDIE A KRATKÉ CLANKY

PŘEHLED VÝZKUMŮ 46

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

08251\00

9395458

BRNO 2005

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Jaroslav Tejral

Výkonná redakce
Assistant Editors

Dana Gregorová, Balázs Komoróczy, Rudolf Procházka,
Lubomír Šebela, Petr Škrdla

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz/3cacz.htm>

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

Copyright © 2005 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Tisk/Print Gloria Rosice

Pokyny pro autory na internetové stránce <http://www.iabrno.cz/3ca1cz.htm>
Instructions to authors on internet pages

OLOMOUC (okr. Olomouc).

Ulice Hynaisova. Novověk. Opevnění. Záchranný výzkum.

Ve dnech 4. a 9. 6. 2004 došlo při hloubení výkopu v areálu nádvoří přestavované budovy (Hynaisova č. 10) k odkrytí cihlové konstrukce zděné na maltu – kontext 900. Výkop byl vyhlouben za pomoci mechanizace po celé šíři dvora. Byla vykopána severní polovina plochy nádvoří. Maximální zjištěná hloubka výkopu činila během výzkumu cca 2,20 m. Dochovaný relikt cihlové konstrukce (kontext 900) nebyl bezprostředně ohrožen přestavbou budovy, neboť se nacházel na jižní hranici výkopu. Identifikace lokality na mapě ZM ČR (1 : 10 000) – číslo listu 24-22-19: Z : 330 – J : 287; Z : 332 – J : 280; Z : 337 – J : 288; Z : 388 – J : 281. Vzdálenosti jsou uvedeny v milimetrech od západní (Z) a jižní (J) sekční čáry.

Konstrukce z cihlového zdiva byla zkoumána v odkryté části nádvoří, což znamená, že byla zkoumána severní strana objevené konstrukce. Neodkrytá zůstala také ta část konstrukce, která se nacházela uprostřed nádvoří, neboť zde byl zachován nájezd pro stavební mechanizaci. Příjezdovou rampu tvořily vrstvy navážky, jež se nacházela na nádvoří pod úrovní dnešního povrchu (kontext 104). V době výzkumu zůstala neodkrytá i část cihlové konstrukce u obou konců nádvoří, a to jak na východní, tak i na západní straně.

Cihlovou konstrukci (kontext 900) tvořily pilíře, ze kterých „vyrůstaly“ oblouky, takže připomínala zděný most. Celkem byly viditelné čtyři pásy; nejvýhodnější nesl stopy po opravě, při níž bylo použito lomového kamene. Patrně také pod nájezdovou rampou se uprostřed stěny výkopu nacházel ještě jeden nezkoumaný oblouk. Cihlové pilíře byly široké 1,60 m a vzdálenost mezi nimi činila 2,60 m. Celá konstrukce dosahovala šířky 0,60 m. Výška konstrukce činila 1,80 m, měřeno ode dna výkopu v době výzkumu. Protože navážka (kontext 104) nebyla odstraněna až na podloží, nebylo možné zjistit absolutní rozměry cihlové konstrukce (kontext 900). Mezi oblouky zkoumané konstrukce se nacházel sypký kontext 102, který měl stejné vizuální vlastnosti (barva) a obsahoval stejný materiál (zlomky cihel, maltu, drobné kameny apod.), ale nebyl kompaktní. Čím výše, tím byla tato uloženina sypčejší. Nevyplnila ani celý prostor oblouků. Vzhledem k tomu, že cihlová konstrukce (kontext 900) byla zkoumána pouze na severní straně, která tvořila zároveň hranici výkopu na nádvoří budovy, nebylo možné přesněji určit její účel. Mohla být součástí barokního opevnění Olomouce, jež bylo vybudováno jako součást Litovelského výpadu. Tomu by odpovídaly keramické zlomky datované do období přelomu 18. a 19. století, které byly nalezeny v zásepě (kontext 102) mezi oblouky cihlové konstrukce. Obdobná situace byla sledována již v roce 1956, kdy se na Palackého třídě, naproti budovy Pöttingea, narazilo při hloubení kanalizace na dvou místech na relikt tereziánského opevnění – zděnou hradbu a později dvě klenuté chodby (Skutil 1957, 25). Také je zde ovšem malá možnost, že tato konstrukce byla součástí civilní budovy, jež vznikla po roce 1881, kdy byla zbourána západní část pevnostního valu včetně Litovelského výpadu (Zatloukal 1981, 5).

Ulice Bezručova. Novověk. Opevnění. Záchranný výzkum.

V období měsíců července a srpna roku 2004 se uskutčnilo hloubení základů a výstavba nové budovy skladu knih

na Bezručově ulici v Olomouci. Záchranný výzkum se konal během této stavby formou odborného archeologického dohledu. Identifikace lokality na mapě ZM ČR (1 : 10 000) – číslo listu 24-22-19 : Z : 352 – J : 255, Z : 353 – J : 253, Z : 347 – J : 255, Z : 347 – J : 253. Vzdálenosti jsou uvedeny v milimetrech od jižní (J) a západní (Z) sekční čáry. Ten probíhal podle postupu stavebních prací.

Nejprve byla vyčištěna plocha pozemku od drnové vrstvy (kontext 100) a byly odstraněny provizorní skladovací prostory knihovny. Pak byly zahájeny práce na zpevnění podloží, a to formou injektáží. Teprve poté se započalo s hloubením základů nové budovy, maximální hloubka pro základy činila 1,40 m. Základy byly hloubeny ve vrstvě navážky (kontext 102), jež dosahovala mocnosti cca 0,90 m, pod ní se nacházelo podloží v podobě žlutého jílu (kontext 101). Během výkopových prací byl proveden archeologický dohled na odkrytém úseku výkopu. Důkladnou dokumentaci všech archeologických situací komplikoval fakt, že výzkum probíhal na stavbě, která pokračovala bez přerušení.

Dne 24. 8. 2004 došlo při průzkumu vyhloubené části základu k odkrytí cihlové konstrukce zděné na maltu – kontext 901. Ta ovšem byla zkoumána jen vizuálně a na povrchu, neboť její viditelný relikt se nacházel na úrovni dna hloubeného výkopu vytyčeného pro základy nově budované stavby. Samotný výkop pro základy v době výzkumu měl půdorys ve tvaru písmene L, jeho maximální šířka činila 2,10 m a hloubka 1 m. Dochovaný relikt cihlového zdiva (kontext 900), jež byl součástí barokního opevnění (kontext 001), dodnes stojí v místě nové budovy skladu knih a nebyl bezprostředně ohrožen její výstavbou. Proto byl pouze fotograficky dokumentován jeho dnešní stav. Zkoumaný relikt cihlového zdiva měl půdorys trojúhelníku o rozměrech 3,80 × 2,05 × 2,05 m a jeho dochovaná výška činila 4,66 m od dna výkopu, přičemž základový výkop vedle kontextu 900 dosahoval hloubky 1,40 m. V cihlovém zdivu (kontext 900) bylo vidět množství stop po opravách, při kterých bylo použito jako zděcího materiálu kamene. Na severní straně zdiva bylo možné vidět zazděný otvor vstupu o výšce 2,05 m a šířce 0,89 m. Dolní hrana vstupu se nacházela ve výšce 2,10 m ode dna výkopu. Vstup byl zazděn cihlami na maltu, které měly stejný rozměr jako cihly v ostatním zdivu opevnění.

Zkoumaný relikt cihlového opevnění (kontext 900) byl součástí barokního opevnění, které bylo postaveno mezi rokem 1742, kdy byla Olomouc prohlášena za hlavní hraniční pevnost, a rokem 1755, kdy je proti nepřátelskému útoku ze západního směru již plně obranyschopná (Kuch – Breburda – Kupka 2003, 83). Olomoucká barokní pevnost jako celek byla dokončena v roce 1757, odkdy byla považována za obranyschopnou. Nalezené zdivo (kontext 900) je tedy pozůstatkem barokního opevnění vzniklým v této době a patrně se jedná o část detašovaného bastionu číslo 10. Vzhledem k tomu, že cihlová konstrukce (kontext 901), objevená na dně výkopu pro základy nové budovy, nebyla podrobněji prozkoumána, není možné přesněji určit její účel. Mohla být součástí barokního opevnění, podobně jako dodnes stojící část fortifikace (kontext 900), anebo to byla část základů dnes již zbourané stavby, jež vznikla v druhé polovině 19. století po zrušení olomoucké pevnosti a po jejím postupném bourání.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Literatura

- ed. Konečný, P. – Michna, P. 1996: Seznam nemovitých kulturních památek Olomouce, Olomouc, s. 80–81.
- Kuch-Breburda, M. – Kupka, V. 2003: Pevnost Olomouc, Architektura militaris, Pevnost, 23, Dvůr nad Labem.
- Kupka, V. 2004: Olomoucká bastionová pevnost v letech 1655–1815, in: Olomoucká pevnost, Olomouc, s. 27–41.
- Zatloukal, P. 1981: Olomoucká architektura let 1850–1950 a její význam v obraze města, Zprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, 213, 1–15.
- Zatloukal, R. 2004: Olomoucká pevnost ve světle archeologických nálezů, in: Olomoucká pevnost, Olomouc, s. 7–16.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc). Hynaisova Strasse. Neuzeit. Fortifikation. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc). Bezručova Strasse. Neuzeit. Fortifikation. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)

„Letiště“. Středověk. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V červenci až září 2004 byla v rámci záchranného archeologického výzkumu na stavbě R 3508 (Slavonín – Křelov) zkoumána polykulturní lokalita označovaná pracovním názvem „Neředín 1“. Na skryté ploše s rozlohou 2,8 ha bylo prozkoumáno 146 objektů. Skrytá plocha má tvar protáhlého obdélníka a protíná západní okraj olomouckého letiště v ose betonové přistávací dráhy (S-J). Téměř úplná absence datovacího materiálu dovolila kulturně určit jen 28 objektů (19,1 %).

Ve dvou sloupových jamkách byly nalezeny středověké střepy (obj. č. 94 a 100). Nejedná se určitě o klasické osídlení, ale tyto nálezy lze ztotožnit se zemědělským obhospodařováním okolních pozemků.

Nejmladší perioda „osídlení“ lokality se vztahuje k novověku (20. století). Na ploše výzkumu byly zachyceny dvě vyšší struktury a tři samostatné objekty tohoto datování. První struktura č. 1 (obj. 16–26) je tvořena řadou čtvercových sloupových jamek s orientací V-Z. Nachází se na okraji pozemku letiště a je ji tedy možné ztotožnit s jeho oplocením ve 20. století. Druhá struktura leží na JZ okraji zkoumané plochy a představuje soustavu tří čtvercových sloupových jamek seskupených do trojúhelníku okolo centrálního sloupu (obj. č. 119–122). S největší pravděpodobností se jedná o pozůstatky signalizačního sloupu postaveného na počátku 20. století na okraji zdejšího dělostřeleckého cvičiště rakousko-uherské armády (2. dělostřeleckého polního pluku a 46. domobranecké divize polních houfnic). Další novověké objekty jsou: polní cesta (obj. č. 138), jáma vyplněná kameny a cihlami (obj. č. 145) a mělký lineární výkop, snad zákop, vyplněný komunálním odpadem (obj. č. 1).

Lokalita je situována na svahu obráceném k severu s nadmořskou výškou 246 – 256 m. Naleziště lze identifikovat v mapě MZ 1:10 000, list 24-22-19, v souřadnicích Z s.č.: J s.č. – 50 mm : 159 mm, 59 mm: 106 mm, 68 mm: 107 mm, 56 mm: 159 mm.

„V utopeném“. Starší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

V listopadu 2004 byly v rámci dohledů na skrývkách rychlostní komunikace R 3508 (Slavonín – Křelov) prozkoumány dva sídlištní objekty ze starší doby hradištní. Tato dosud neznámá lokalita byla pracovním označením „Neředín 2“. U sídlištního objektu č. 1 se jednalo o zásobní jámu, která nebyla pro vysokou hladinu spodní vody dozkoumána až na dno. Druhý objekt (č. 2) představuje mělkou pravidelnou oválnou jámu typickou pro zmíněné období, vyplněnou velkým množstvím kamenů a keramiky.

Lokalita je situována na levém břehu Křelovského potoka s nadmořskou výškou 245 m. Naleziště lze identifikovat v mapě MZ 1 : 10 000, list 24-22-19, v souřadnicích Z s. č.: J s. č. – 12 mm : 242 mm.

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Olomouc (Kataster Neředín, Bez. Olomouc). „Letiště“. Mittelalter. Siedlung. Neuzeit. Millitairische Anlage. Rettungsgrabung.

Olomouc (Kataster Neředín, Bez. Olomouc). „V utopeném“. Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Řepčín, okr. Olomouc)

„Horní nivy“. 1758/1945. Opevnění. Záchranný výzkum.

V říjnu až listopadu 2004 proběhla 1. etapa záchranného archeologického výzkumu na velké polykulturní lokalitě na stavbě R 3508 (Slavonín – Křelov). Na lokalitě pracovním označením „Řepčín 1“ byl prozatím prozkoumán 1 ha intenzivně osídlené plochy (z 5 ha) s 199 sídlištními objekty a 2 hroby datované do eneolitu, mladší doby bronzové a novověku (viz v příslušných kapitolách).

Leteckým snímkováním skryté plochy byl v trase silnice identifikován lineární útvar protínající lokalitu od severu k jihu (obr. 28). Objekt má podobu velkého V vybihajícího z hlavní trasy směrem na západ. Sondáží se zjistilo, že jde o mělký příkop – zákop, který snad můžeme ztotožnit buď s obranným postavením pruské armády vybudovaném v rámci obléhání

Obr. 28. Letecký snímek lokality Olomouc-Řepčín s půdorysem novověkého opevnění. Flugzeugsaufnahme von Olomouc-Řepčín mit dem Grundriss der neuzeitlichen Befestigung.